

dr hab. Kamil Sikora, prof. UMCS
Instytut Nauk Prawnych
Katedra Prawa Administracyjnego
i Nauki o Administracji
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Lublin, dn. 03.12.2025 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Moniki Wilanowskiej
„Zadania i kompetencje administracji samorządowej
w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym”
przygotowanej pod kierunkiem naukowym
dr hab. Moniki A. Król, prof. UŁ

Wykonując powierzoną mi przez Komisję Uniwersytetu Łódzkiego ds. Stopni Naukowych w dyscyplinie nauki prawne z dnia 26.09.2025 r. funkcję recenzenta w przewodzie doktorskim **Pani mgr Moniki Wilanowskiej** przedkładam niniejszym recenzję rozprawy doktorskiej pt. *„Zadania i kompetencje administracji samorządowej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym”*, Łódź 2025, ss. 472.

Poniżej przedstawiam szczegółowe spostrzeżenia i uwagi, które nasunęły się w czasie lektury i analizy treści rozprawy doktorskiej.

I. Temat rozprawy

Temat rozprawy doktorskiej Pani mgr Moniki Wilanowskiej *„Zadania i kompetencje administracji samorządowej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym”* jest zasadniczo sformułowany prawidłowo, jest poprawny językowo i merytorycznie. Należy podkreślić poprawną składnię i logiczny sens, tytuł jasno wskazuje, że chodzi o działania organów samorządu terytorialnego dotyczące przeciwdziałania przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym. Tytuł dysertacji określa zakres tematyczny – łącząc dwie ważne sfery: politykę społeczną i prawo administracyjne, ponadto zawiera dwa złożone zakresy „przeciwdziałanie przemocy” i „rodzina z problemem alkoholowym”, dlatego

warto zaproponować jego modyfikację „*Zadania i kompetencje organów samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym*”.

Wybór tematyki należy ocenić bardzo pozytywnie. Wydawać mogłoby się iż problematyka przemocy w rodzinie, a także alkoholizmu jest tematem z którym państwo i społeczeństwo powinno już sobie dawno poradzić. Jak pokazują badania i dane statystyczne – które przywołuje także Doktorantka – oba problemy istnieją, a brutalnie rzecz ujmując „mają się dobrze”. Dzieją się często w zaciszu domowego ogniska, stając się „rodzinną tajemnicą”. Problematyka przemocy w rodzinie i alkoholizmu w Polsce jest złożona: alkoholizm jest istotnym czynnikiem ryzyka przemocy domowej, choć nie jest jej jedyną przyczyną. Według danych statystycznych, miliony Polaków żyją w rodzinach z problemem alkoholowym, co prowadzi do utraty poczucia bezpieczeństwa, zwłaszcza u dzieci, które stają się bardziej wrażliwe na stres i napięcie w rodzinie. Długotrwałe życie z alkoholikiem może doprowadzić do współuzależnienia, które podtrzymuje problem i utrudnia wyjście z nałogu. Związek między przemocą a alkoholizmem jest skomplikowany, ponieważ alkohol osłabia kontrolę, wzmacnia agresję i wpływa na zniekształcone postrzeganie rzeczywistości, należy jednak pamiętać, że przemoc w rodzinie może istnieć również bez obecności alkoholu. Ważne jest, aby nie redukować całego zagadnienia przemocy do problemu alkoholowego, ponieważ agresja może występować również u osób trzeźwych. Osoby doświadczające przemocy w rodzinie często przekonane są iż to uzależnienie od alkoholu jest przyczyną wszystkiego, gdyby nie alkohol nie byłoby wszczynania awantur, nie byłoby używania siły do narzucania własnej woli, czy też używania przemocy fizycznej. Czasem łatwiej odpowiedzialność przypisać alkoholowi niż stwierdzić, że osoba najbliższa w sposób zamierzony krzywdzi członków swojej rodziny. Bardzo słusznie zauważa Doktorantka, iż ochrona ofiar przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym nadal stanowi wyzwanie dla ustawodawcy, który powinien stale ulepszać obowiązujące regulację, a przy tym poszukiwać i wypracowywać takie rozwiązania prawne, które będą zapewniać ją w najwyższym możliwym stopniu. Zdecydowanie brakuje w literaturze opracowania dotyczącego administracyjnoprawnych aspektów przeciwdziałania przemocy w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym, dlatego recenzowana dysertacja świetnie wypełnia tę lukę.

Z powyższych względów raz jeszcze należy podkreślić doniosłość i słuszość podjęcia się przez Doktorantkę trudu zbadania tej problematyki tak istotnej z punktu widzenia społeczeństwa i państwa.

Należy także podkreślić, że przedstawiona rozprawa doktorska została częściowo zrealizowana w ramach projektu naukowego: „Zadania administracji samorządowej w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemu alkoholowego a ochrona życia i zdrowia ofiar przemocy w rodzinie perspektywa prawnoporównawcza” w ramach Doktoranckiego Grantu Badawczego Numer grantu: 35/DGB/IDUB/2022, którego kierownikiem była Pani mgr Monika Wilanowska.

II. Struktura rozprawy

Struktura rozprawy jest prawidłowa, zawiera ona: Wykaz skrótów; Wstęp; Rozdział I - *Podstawowe kategorie pojęciowe prawa przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym* w którym Doktorantka analizuje podstawowe pojęcia odnoszące się do problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Rozdział II - *Aksjologiczne podstawy interwencji prawodawcy w sferę przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym*, w którym analiza ukierunkowana została na działania prawodawcy w sferę przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemami alkoholowymi. Rozdział III - *Określenie zadań administracji samorządowej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym w Polsce*, w którym Doktorantka dokonuje analizy zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnego w aspekcie przeciwdziałania przemocy w rodzinie dotkniętej problemem alkoholowym, podczas gdy rozdział IV - *Zadania i kompetencje organów administracji samorządowej w zakresie zapobiegania powstawaniu problemu alkoholowego* obejmuje problematykę realizacji zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnego w zakresie zapobiegania powstawaniu problemu alkoholowego. Natomiast rozdział V - *Zadania i kompetencje administracji samorządowej w zakresie zwalczania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym* został poświęcony analizie zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnego w zakresie zwalczania zjawiska przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Ostatni rozdział dysertacji - rozdział VI - *Wybrane zadania i kompetencje administracji samorządowej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym w ocenie beneficjentów wsparcia*, dotyczy analizy zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnego z punktu widzenia beneficjentów otrzymujących wsparcie ze strony władz administracji samorządowej. Dysertacja obejmuje także zakończenie z postulatami *de lege ferenda*, jak również zestawienie bibliograficzne w którym odnajdujemy: Akty prawne; Orzecznictwo; Bibliografię.

W mojej ocenie układ pracy stanowi logiczną całość. Autorka wychodzi od zagadnień natury ogólnej – rozpoczynając od podstawowych kategorii pojęciowych i aksjologicznych

związanych z analizowanym zagadnieniem, do problematyki szczegółowej – skupiając się na analizie zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnym w aspektach przeciwdziałania, zapobiegania i zwalczania zjawiska przemocy w rodzinie dotkniętej problemem alkoholowym. Takie ujęcie problematyki określonej w temacie rozprawy jest bardzo przejrzyste, uzasadnione merytorycznie oraz konsekwentnie realizowane w dysertacji.

III. Metodologia

Doktorantka z swojej dysertacji wykorzystała liczne metody badawcze, co należy ocenić ze wszech miar pozytywnie. Ta wielometodowość, czy multimetodologia zastosowana przez Autorkę przyniosła jedynie pozytywne wpływy na przygotowaną dysertację.

Autorka wskazuje we wstępie iż podstawową metodą badawczą wykorzystaną w rozprawie doktorskiej była metoda dogmatyczno-prawna, co jest w naukach prawnych nie tylko powszechne, ale wręcz konieczne, metoda ta jak wiadomo polega przede wszystkim na analizie aktów prawnych, ale też i orzecznictwa. Została ona wykorzystana do analizy i wykładni krajowych oraz obcych regulacji prawnych. Ponadto Autorka poddała analizie orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, sądów administracyjnych (Wojewódzkich Sądów Administracyjnych oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego), a także sądów powszechnych.

Autorka podjęła się analizy, jak sama twierdzi krytycznej, literatury przedmiotu. Zastosowała zatem metodę teoretyczno-prawną, za pośrednictwem której zmierzyła się z poglądami doktryny. Zastosowanie tej metody posłużyło analizie literatury dotyczącej specyfiki problemu przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym i negatywnych konsekwencji jakie niesie za sobą jego doświadczanie. Zastosowanie tej metody miało na celu ukazania tła społecznego badanego problemu i uzasadnienie doniosłości tematyki będącej przedmiotem dysertacji zarówno w aspekcie ochrony osób doznających przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym, lecz również odniesień co do prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa i państwa. Jako kolejną zastosowała Doktorantka metodę prawnohistoryczną celem ukazania kształtowania się w prawie polskim wybranych regulacji prawnych dotyczących przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej. W dysertacji Autorka wykorzystała także metodę prawnoporównawczą. Badania komparatystyczne mają na celu dostarczyć inspiracji dla rozwiązania określonych problemów krajowych przy wykorzystaniu rozwiązań prawnych z innych reżimów prawnych, w tym przypadku za materiał porównawczy posłużyły regulacje prawne z Wielkiej Brytanii, Litwy i Szwecji, co zostało przez Autorkę skutecznie i precyzyjnie wyjaśnione. Doktorantka wykorzystała także metodę sondażu diagnostycznego. Zdecydowała się na wybór tej metody z uwagi na to, iż przemoc w rodzinie

i alkoholizm są złożonymi oraz dynamicznymi problemami społecznymi. Ważnym stało się zbadanie efektywności regulacji prawnych wykorzystywanych w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie i alkoholizmu. Wykorzystanie badania ankietowego posłużyło ukazaniu skali dwóch zjawisk społecznych tj. przemocy domowej i uzależnienia od alkoholu w rodzinie, pozwoliło na pokazanie z perspektywy osoby doznającej przemocy w rodzinie, jak sprawna i efektywna jest administracja samorządowa w zakresie profilaktyki i rozwiązywania tych problemów w Polsce.

Jako główny cel badawczy Doktorantka wskazała analizę przepisów prawnych dotyczących zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie dotkniętej problemem alkoholowym w kontekście zapewnienia właściwej ochrony osób doznających przemocy. Dla realizacji celu głównego koniecznym było wyznaczenie kilku istotnych celów pomocniczych. Po pierwsze, dokonanie analizy aksjologicznych podstaw regulacji prawnych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Prawo i aksjologia są ze sobą powiązane, a w przypadku regulacji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym priorytetem powinna być ochrona praw i wolności osób doznających przemocy domowej. Po drugie, czy obowiązujący model podziału zadań publicznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym pomiędzy poszczególne jednostki samorządu terytorialnego należy uznać za optymalny. Po trzecie, jak powinny zostać ukształtowane regulacje prawne dotyczące ograniczania dostępności alkoholu, aby mogły doprowadzić do spadku ilości spożycia napojów alkoholowych?. Po czwarte, czy przepisy prawne dotyczące funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych zostały ukształtowane w sposób precyzyjny oraz optymalny w kontekście efektywnej ochrony osób doznających przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym?. Po piąte, czy przepisy prawne obowiązujące w zakresie zapewniania osobom doświadczającym przemocy miejsc w ośrodkach wsparcia uznać należy za wystarczające w kontekście zapewniania im ochrony przed zachowaniem sprawcy przemocy?. Po szóste, czy aktualnie obowiązujące regulacje prawne dotyczące funkcjonowania podmiotów leczniczych sprawujących opiekę nad uzależnionymi od alkoholu oraz przymusowego leczenia odwykowego mają charakter wystarczający w kontekście realnego eliminowania problemu alkoholowego w rodzinie dotkniętej przemocą?. Po siódme, czy regulacje prawne dotyczące realizowania przez administrację samorządową zadań w zakresie ochrony zdrowia psychicznego osób doznających przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym mają charakter wystarczający?. Po ósme, jak osoby doznające przemocy domowej postrzegają

skuteczność przepisów prawnych dotyczących zadań i kompetencji administracji samorządowej w zakresie przeciwdziałania temu problemowi społecznemu?

Doktorantka stawia hipotezę, iż obecnie obowiązujące w Polsce przepisy prawne dotyczące zadań i kompetencji administracji samorządowej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym oraz praktyka ich stosowania nie zapewniają właściwej ochrony osób doznających przemocy. Koniecznym jest zmodyfikowanie obecnie istniejących regulacji prawnych oraz zaproponowanie nowych rozwiązań, które mogą zostać wprowadzone do polskiego systemu prawnego celem doprowadzenia do spadku ilości spożywanego alkoholu oraz liczby przypadków przemocy w rodzinie powiązanych z jego nadużywaniem.

IV. Wykorzystane źródła

Dysertacja oparta jest na bardzo bogatym materiale źródłowym. Doktorantka wykorzystała liczne akty prawne, w tym źródła prawa międzynarodowego, źródła prawa polskiego, orzecznictwo, a w nim wyroki Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, jak również literaturę. W przypadku literatury Doktorantka wykazała imponującą ilość 663 pozycji, sięgnęła też po pozycje obcojęzyczne, co w sposób istotny podnosi walory merytoryczne dysertacji. W rozprawie wykorzystano również liczne źródła internetowe krajowe i zagraniczne, a także wiele innych aktów i dokumentów, które posłużyły Doktorantce w przygotowaniu dysertacji.

Ocena zebranego i wykorzystanego materiału źródłowego jest oczywiście pozytywna. Źródła wykorzystane przez Doktorantkę są wystarczające, zarówno gdy chodzi o materiały aktualne, jak i archiwalne. Imponująca ilość źródeł świadczy do dojrzałości badawczej Doktorantki, jej wnikliwości, dociekliwości, staranności, sumienności a także orientacji w literaturze przedmiotu.

V. Ocena formalna rozprawy

Ogólna ocena formalnej strony rozprawy jest jak najbardziej pozytywna. Widać, że Doktorantka posiada odpowiedni warsztat redakcyjny, właściwie też posługuje się aparatem naukowym. Wywody są przejrzyste i dobrze przygotowany stylistycznie i redakcyjnie. Przypisy oraz bibliografię sporządzono w sposób nienasuwający uwag krytycznych. Zdarzają się drobne niedociągnięcia jak choćby rozpoczęcie rozdziału V od połowy strony - s. 244, lecz nie umniejsza to wartości całej rozprawy. Całą dysertację czyta się bardzo dobrze. Autorka

zadbała o styl i jasność formułowanych myśli co pozwala oczekiwać iż praca pojawi się drukiem, będąc istnym głosem w dyskusji na temat regulacji prawnych dotyczących przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie dotkniętej problemem alkoholowym przyczyniać się do dalszego rozwoju badań w omawianym zakresie. Pod względem formalnym dysertacja zasługuje moją wysoką ocenę.

VI. Ocena merytoryczna rozprawy

Praca pod względem merytorycznym jest poprawna. Doktorantka we wstępie słusznie podnosi, iż zagadnienie przemocy domowej, a także alkoholizmu to powszechne problemy społeczne, które jednocześnie stanowią poważne zagrożenia zdrowia publicznego oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Wspólne występowanie tych dwóch zjawisk w rodzinie ma zdecydowanie destrukcyjne odbicie na zdrowiu i życiu członków rodziny osoby uzależnionej. Funkcjonowanie w takiej rodzinie wpływa na psychikę i rozwój dzieci, które wchodzą w dorosłość z licznymi zaburzeniami w obszarze zdrowia psychicznego, ponadto przejawiają częściej problemy związane z uzależnieniem od alkoholu, a także przyzwyczajają się do pewnego schematu życia, często powielając go w swoim dorosłym życiu. Doktorantka słusznie podkreśliła, iż życie w takiej rodzinie często wiąże się także z doświadczaniem współuzależnienia, którego konsekwencją jest brak woli po stronie członków rodziny do odizolowania się od sprawcy przemocy uzależnionego od alkoholu oraz przyjęcie przez nich postawy polegającej na uznawaniu pojawiających się w rodzinie dysfunkcji za problemy o charakterze prywatnym. Zjawisko przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym to jednak nie tylko problem natury prywatnej, lecz to problem społeczny gdyż mamy do czynienia z sytuacjami zagrożenie życia, zdrowia, godności, wolności i bezpieczeństwa członków rodziny osoby uzależnionej od alkoholu. Oczywistym jest iż musi pojawić się problem faktycznej i prawnej ochrony ofiar przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Doktorantka stoi na stanowisku, iż bezsprzecznie należy dążyć do wypracowania takich rozwiązań prawnych, które będą zapewniać ją w najwyższym możliwym stopniu. Zatem konieczne są regulacje prawne określające sposoby interwencji właściwych organów i służb władzy publicznej w sytuacjach zaistnienia zjawiska przemocy w rodzinie, jak również tworzenia przepisów prawnych dotyczących zapobiegania powstawaniu problemu alkoholowego w społeczeństwie, także ograniczające jego dostępność. Jak stanowi ustawodawca w art. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2151 ze zm.) to organy administracji rządowej i organy jednostek samorządu terytorialnego są obowiązane do podejmowania działań zmierzających do ograniczania

spożycia napojów alkoholowych oraz zmiany struktury ich spożywania, inicjowania i wspierania przedsięwzięć mających na celu zmianę obyczajów w zakresie sposobu spożywania tych napojów, działania na rzecz trzeźwości w miejscu pracy, przeciwdziałania powstawaniu i usuwania następstw nadużywania alkoholu. Należy zgodzić się ze zdaniem Doktorantki, iż zgodnie z zasadami decentralizacji i subsydiarności to na samorządzie terytorialnym spoczywa obowiązek wykonywania większości zadań publicznych o charakterze lokalnym i regionalnym. To zatem gminy jako podstawowe jednostki samorządu terytorialnego mogą w sposób najskuteczniejszy diagnozować skalę problemów społecznych na swoim terytorium oraz dostosowywać przewidziane rozwiązania prawne do lokalnych potrzeb, czemu ustawodawca dał wyraz w treści art. 4¹ ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi zobowiązując gminy do prowadzenia działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych jako zadania własnego gmin.

Pierwszy rozdział rozprawy doktorskiej ma charakter wprowadzający. Doktorantka wyjaśnia i definiuje pojęcia, które uznała za szczególnie istotne w kontekście analizy problematyki przemocy domowej w rodzinie z problemami alkoholowymi. Odnajdujemy zatem analizę pojęć: alkoholizmu, rodziny, rodziny z problemem alkoholowym, przemocy, a także przemocy domowej. Doktorantka słusznie podkreśla wielopłaszczyznowość i złożoność zjawiska przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Autorka zwraca uwagę na powiązania pomiędzy nadużywaniem alkoholu a przemocą domową, gdyż rodziny z problemem alkoholowym są znacznie bardziej narażone na przemoc od tych, w których zjawisko nadużywania alkoholu nie występuje - „rodzina alkoholowa z samej natury rzeczy stanowi system nacechowany przemocą”. Słusznie przywołuje stanowisko Światowej Organizacji Zdrowia, iż nadmierne spożywanie alkoholu powoduje, że człowiek traci samokontrolę i zdolność do racjonalnego przetwarzania napływających z zewnątrz informacji, co sprawia, że częściej wykorzystuje działania o charakterze przemocowym. Alkohol traktowany jest zatem jako katalizator uwalniający przemoc czy też agresję, a także czynnik, który obniża możliwości kontroli własnego zachowania. Doktorantka słusznie podkreśla, iż konieczne jest łączenie środków wykorzystywanych w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Podmioty władzy publicznej muszą zdawać sobie sprawę z tego, że osoby poszukujące u nich wsparcia doświadczają często obu tych problemów społecznych.

Drugi rozdział dysertacji to bardzo udana analiza aksjologicznych podstaw interwencji prawodawcy w sferę przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Za materiał posłużyły przepisy ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy

domowej, a także ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Doktorantka odniosła się zatem do wartości, które mogą zostać naruszone poprzez zachowanie sprawcy przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym, a mianowicie życia, zdrowia, godności oraz wolności, ich zabezpieczenie uznać należy za jedno z najważniejszych zadań tworzonego prawa. Autorka przywołuje również trzeźwość jako stan wolny od alkoholu i innych substancji, który oznacza nie tylko abstynencję, ale także proces rozwoju osobistego. To życie w prawdzie, uczciwości i odpowiedzialności, cechujące się zdrowym rozsądkiem, pozytywnymi emocjami i budowaniem autentycznych relacji. To normy wynikające z przepisów materialnego prawa administracyjnego nakładają na podmioty administracji publicznej liczne zadania mające w założeniu doprowadzić do zagwarantowania poszanowania przez jednostki tych wartości, które mają szczególne znaczenie dla funkcjonowania mieszkańców danego kraju, a także aparatu państwa. Najwięcej w tym zakresie zadań spoczywa na barkach jednostek samorządu terytorialnego, a przede wszystkim gminie jako podstawowej jednostce. Skuteczna ochrona życia, zdrowia, godności oraz wolności ofiar przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym musi być przedmiotem szczególnej troski ze strony ustawodawcy. To państwo jako instytucja powinno nie tylko gwarantować bezpłatne i dostępne świadczenia zdrowotne, ale również w razie takiej potrzeby próbować nakłaniać członków takich rodzin do korzystania z przewidzianych prawem form pomocy. Państwo powinno prowadzić skuteczną politykę antyalkoholową, zmierzającą do ograniczenia spożywania alkoholu, ograniczenia dostępności alkoholu, zatem budowania i propagowania postawy trzeźwości w społeczeństwie. W przypadku rodzin z problemem alkoholowym niebagatelne znaczenie ma również skuteczność w zakresie namawiania do uczestnictwa w leczeniu odwykowym uzależnionych od alkoholu sprawców przemocy. Tylko skuteczne regulacje prawne stanowią klucz do tego, aby w sposób efektywny chronić życie i zdrowie, gwarantować poszanowanie wolności i godności rodzinom doświadczających przemocy domowej w związku z alkoholizmem jej członka.

Kolejne rozdziały dysertacji zostały przez Doktorantkę usystematyzowane przy uwzględnieniu analizy przepisów prawa dotyczących zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnego w aspekcie po pierwsze przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym, po drugie zapobiegania powstawianiu problemu alkoholowego, po trzecie zwalczania problemu przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym.

W rozdziale trzecim Doktorantka analizuje rolę samorządu terytorialnego jako części administracji publicznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Samorząd terytorialny uczestniczy w wykonywaniu zadań publicznych, które

służą zaspokajaniu potrzeb wspólnoty lokalnej lub regionalnej. Wykonuje te zadania we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność, dzieląc się tym samym władzą publiczną z administracją rządową. Autorka słusznie podkreśliła, że władze samorządowe nie są w stanie samodzielnie sprostać problemom w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Zwraca również uwagę na dualizm zadań wykonywanych przez administrację samorządową w tym zakresie, gdyż z jednej strony chodzi o tworzenie i stosowanie w praktyce regulacji dotyczących zapobiegania powstawaniu problemu alkoholowego u członka rodziny, z drugiej zaś podejmowanie działań zmierzających do zwalczania już zaistniałych aktów przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym. Doktorantka zwraca uwagę, iż jednostki samorządu terytorialnego zostały zobowiązane do tworzenia programów przeciwdziałania przemocy domowej, a gmina i województwo również do przyjmowania aktów planowania dotyczących profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Jednakże przywołane dane z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2022 rok (brak najnowszych sprawozdań za 2023 r. i 2024 r.) pokazują, że nie wszystkie gminy, powiaty i samorządy województw realizują programy, do których przyjęcia zostały zobowiązane na podstawie przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Okazuje się, iż dla skuteczności działań niezbędne jest wsparcie jednostek samorządu terytorialnego ze strony innych podmiotów, choćby ze sfery pomocy społecznej, ochrony zdrowia, czy organizacji pozarządowych.

Kolejny rozdział dysertacji poświęcony został analizie i ocenie regulacji prawnych dotyczących zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnego w obszarze zapobiegania powstawaniu problemu alkoholowego, które mogą wpływać w sposób znaczący na sytuację osób doznających przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym. Doktorantka w rozdziale słusznie podkreśla, iż jednym z filarów prowadzenia przez władze publiczne danego państwa efektywnej polityki alkoholowej jest prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej społeczeństwa w zakresie profilaktyki problemów alkoholowych. Tego typu aktywności powinny być skierowane przede wszystkim do dzieci i młodzieży, czyli grupy szczególnie narażonej w obecnych czasach na dość wczesną inicjację w zakresie spożywania napojów alkoholowych. Jest to także grupa, która doświadcza wielu negatywnych konsekwencji konsumowania nadmiernej ilości alkoholu przez członków najbliższej rodziny, w tym również zjawiska przemocy domowej. Na tle polskich rozwiązań Doktorantka przedstawiała rozwiązania obowiązujące w Wielkiej Brytanii, Szwecji i Litwie w zakresie działalności edukacyjnej i informacyjnej, wspierania działalności organizacji pozarządowych, czasowego ograniczenia sprzedaży alkoholu oraz przestrzennej reglamentacji sprzedaży napojów alkoholowych. Istotne

w tym rozdziale są analizy porównawcze wybranych samorządów w Polsce w przedmiocie podejmowania działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym w 2023 roku. Z przeprowadzonego porównania samorządów na poziomie województwa wynika, że w większości są to działania o charakterze informacyjnym i edukacyjnym dotyczących profilaktyki uzależnienia od alkoholu. Samorzady na tym poziomie koncentrowały swoją działalność na prowadzeniu regionalnych kampanii społecznych w telewizji, pojazdach komunikacji miejskiej oraz rozgłosniach radiowych, organizowaniu konferencji, warsztatów dotyczących tematyki profilaktyki uzależnień, a także podejmowały współpracę z innymi podmiotami administracji publicznej (szczególnie widoczna jest współpraca z Policją) w celu wspólnego wykonywania inicjatyw ukierunkowanych na profilaktykę problemów alkoholowych. W podobnym zakresie Doktorantka dokonała analizy na poziomie gmin samorządowych. Wnioski płynące z tej analizy ukazują, iż rodzaj i charakter działań podejmowanych przez gminy samorządowe w zdecydowanej większości uzależniony jest od zasobności finansowej gmin. Wysokość środków jakie dana gmina może przeznaczyć na wykonanie gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych jest barierą, która uniemożliwia bardziej kreatywne działania. Działania podejmowane przez gminy sprowadzają się do organizowania zajęć sportowych, festynów, imprez plenerowych, prelekcje czy pogadanek o szkodliwości spożywania alkoholu i skutkach z tym związanych. Jednakże w ocenie Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom działania te odznaczają się często niską jakością, brakiem diagnozy lokalnych problemów i potrzeb, nie wykorzystywaniem dostępnej wiedzy naukowej oraz rekomendowanych programów profilaktycznych. Przywołując dane z 2022 roku Doktorantka pokazuje dysproporcję w wydatkowaniu środków publicznych na działania o niepotwierdzonej skuteczności (165 milionów złotych) w stosunku do wydatków na działania wykazujące skuteczne efekty profilaktyczne (65 milionów złotych). Bardzo interesująco wypadają porównania polskich rozwiązań prawnych z prawodawstwem Wielkiej Brytanii, Litwy i Szwecji. Okazuje się że do najbardziej restrykcyjnych należą ustawodawstwa w Szwecji, Litwie, a także w Szkocji i Irlandii Północnej, podczas gdy ustawodawstwo Polski, Anglii i Walii wypada na tym tle zdecydowanie jako liberalne jeśli chodzi o dostępność i zakup alkoholu. Bardzo ciekawy jest pogląd Doktorantki dotyczący wprowadzenie w drodze regulacji ustawowej restrykcyjnych rozwiązań w zakresie czasowego ograniczenia sprzedaży alkoholu na obszarze całego państwa, jak również restrykcji sprzedaży alkoholu o charakterze przestrzennym poprzez licencjonowanie sprzedaży alkoholu, ustalanie progów dopuszczalnego zagęszczenia punktów sprzedaży alkoholu oraz ustanawianie minimalnych odległości między poszczególnymi punktami sprzedaży alkoholu lub między

punktami sprzedaży a wrażliwymi lokalizacjami. Kierunek myślenia Doktorantki należy uznać za właściwy, nadrzędną wartością jest bowiem budowanie postawy trzeźwości w społeczeństwie co niewątpliwie powinno przyczynić się do skuteczniejszego przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym.

W rozdziale piątym poddano analizie i ocenie regulacje prawne dotyczące zadań i kompetencji administracji samorządowej w obszarze zwalczania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. Doktorantka dokonała oddanego porównania przepisach prawnych obowiązujących w Polsce z prawodawstwem Wielkiej Brytanii, Szwecji i Litwie w zakresie powoływania interdyscyplinarnych struktur na poziomie lokalnym, zapewnienia osobom doznającym przemocy domowej bezpiecznego schronienia, tworzenia i prowadzenia ośrodków leczniczych właściwych w zakresie leczenia odwykowego oraz zagwarantowania osobom doznającym przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym wsparcia psychologicznego. Doktorantka zwróciła uwagę, iż funkcjonujące w Polsce rozwiązanie dotyczące tworzenia zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno–pomocowych w znaczący sposób różnią się od inicjatyw obejmujących wielosektorową współpracę wielu podmiotów odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przemocy domowej, realizowanych na poziomie samorządów lokalnych w Wielkiej Brytanii, Litwie i Szwecji. Badania prawnoporównawcze zostały przeprowadzone w celu wypracowania rozwiązań, które w efektywniejszy sposób mogą chronić osoby doznające przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym, a zatem wyprowadzenia wniosków *de lege ferenda*.

W ostatnim szóstym rozdziale dokonano analizy i oceny wyników badania ankietowego pt. „Alkohol i przemoc w rodzinie” przeprowadzonego metodą sondażu diagnostycznego w okresie od 5 czerwca 2023 roku do 5 grudnia 2023 roku na terenie trzydziestu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej. Doktoranta określiła założenia metodologiczne badania, jego przebiegu oraz charakterystykę respondentów badania. Główna sekcja pytań kwestionariusza ankiety dotyczyła powiązania pomiędzy problemem przemocy domowej a uzależnieniem od alkoholu oraz odbioru instrumentów prawnych wykorzystywanych w przypadku pojawienia się w rodzinie alkoholowej zjawiska przemocy. W treści rozdziału odnajdujemy liczne wykresy, tabele obrazujące wyniki z udzielanych odpowiedzi oraz analizę odpowiedzi respondentów na wszystkie pytania ulokowane w kwestionariuszu ankiety w postaci graficznej i tekstowej.

Zakończenie dysertacji zawiera podsumowanie analizy przeprowadzonej w ramach poszczególnych rozdziałów. Doktorantka odnosi się do postawionej we wstępie hipotezy badawczej, a także do głównego celu rozprawy, jak również celów pobocznych. Stwierdza

jednoznacznie iż obecnie obowiązujące w Polsce przepisy prawne dotyczące zadań i kompetencji organów samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym oraz praktyka ich stosowania nie zapewniają właściwej ochrony osób doznających przemocy, dlatego też formułuje dwadzieścia bardzo ciekawych oraz interesujących wniosków *de lege ferenda*.

Aspekty merytoryczne rozprawy doktorskiej Pani mgr Moniki Wilanowskiej oceniam bardzo pozytywnie, podkreślając jednocześnie ich wysoki poziom oraz wskazując na formułowanie trafnych, niekiedy dogłębnych wniosków w zakresie omawianej materii, co w pracy naukowej jest nie tylko pożądane, ale wręcz konieczne.

VII. Konkluzja

Rozprawa doktorska autorstwa Pani mgr Moniki Wilanowskiej „*Zadania i kompetencje administracji samorządowej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym*” zasługuje w pełni na ocenę pozytywną. Do najważniejszych walorów recenzowanej dysertacji należy zaliczyć: 1) ważność i aktualność podjętego tematu badawczego zarówno z punktu widzenia nauki i praktyki stosowania prawa, 2) jasno i precyzyjnie nakreślone ramy metodologiczne, 3) uporządkowany wywód naukowy, 4) umiejętność formułowania samodzielnych wniosków i ich prezentowanie w dysertacji.

Konkludując, recenzowana rozprawa doktorska spełnia przesłanki, o których mowa w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1571 ze zm.) będąc oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie nauki prawne, jak również potwierdza umiejętność Doktorantki w zakresie samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Zważając na powyższe wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Moniki Wilanowskiej do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora.

dr hab. Kamil Sikora, prof. UMCS